

BİBLİYOGRAFYA :

Mohammad Ayub Khan, *Friends, Not Masters: A Political Autobiography*, Lahore 1967; *Current Biography* 1959 (ed. Charles Moritz), New York 1959, s. 16-18; Aziz Ahmed — G. E. Grunebaum, *Muslim Self-Statement in India and Pakistan 1857-1968*, Wiesbaden 1970, s. 221-232; L. Ziring, *The Ayub Khan Era: Politics in Pakistan 1958-1968*, New York 1971; *Who's Who* 1974, London 1974, s. 1812; *Keeping's Contemporary Archives*, London 1974, s. 26.855; *The McMillan Dictionary of Biography*, London 1981, s. 40; Omar Noman, *The Political Economy of Pakistan 1947-85*, London 1988, s. 27-53; *New York Times*, New York 20 Ekim 1958, s. 5; a.e. (9 Kasım 1958), s. 6; *New York World-Telegram*, New York 1 Kasım 1958, s. 5; *Time*, LXXII/39, New York 10 Kasım 1958; *Facts on File*, New York 1969, s. 32, 86-88, 121-122, 170-171, 563; a.e. (1974), s. 408; N. Ahmed Asrar, "Hind-Pakistan Uyuşmazlığının Menşeleri ve Bangladeş'in Doğuşunun Tarihiçesi", *İTED*, VI (1975), s. 47-83; *ML*, IV, 471; Ainslie T. Embree, "Ayub Khan", *The McGraw-Hill Encyclopedia of World Biography*, New York 1973, I, 312-313; Hassan N. Gardezi, "Ayub Han", *Encyclopedia of Asian History*, New York 1988, I, 114.

KEMAL KAHRAMAN

EYYÜB b. MUHAMMED

(bk. el-MELİKÜ's-SÂLİH, Eyyûb).

EYYÜB es-SAHTİYÂNİ

(أيوب السختياني)

Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme
Keysân es-Sahtiyânî
(ö. 131/749)

Fıkıh ve hadis âlimi, tâbiî.

68 (687-88) yılında Basra'da doğdu. Babası Aneze kabilesinin mevâlî'sinden olup daha sonra Benî Tuheyne'ye iltihak etti. Zayıf bir rivayete göre ise Benî Tuheyne veya Cüheyne'nin mevâlîsindendi. Eyyûb sahtiyân ticaretiyle uğraştığı için Sahtiyânî nisbesiyle anıldı. Küçük yaşından itibaren kendisini ilme adadı. İlim meclislerine büyük bir sebatla devam etti ve hocalarına karşı gösterdiği saygı ile dikkati çekti. Dört yıl boyunca derslerine katıldığı meşhur tâbiî âlimi Hasan-ı Basrî tarafından, "Eyyûb Basra gençlerinin efendisidir" şeklinde övüldü. Yirmi yaşlarında iken gördüğü sahâbî Enes b. Mâlik'ten hadis dinlediği hususu şüphelidir. İbn Ebû Hâtim, Eyyûb'un ondan rivayette bulunduğunu söylerken (*el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 255) İbn Hibbân bu görüşün doğru olmadığını belirtmektedir (*Meşâhîr*, s. 150; *eş-Şikâat*, VI, 53). Zehebî de Eyyûb'un Enes b. Mâlik'ten herhangi bir rivayetine rastlamadığını ifade etmektedir (*A'lamü'n-nübelâ*, VI, 16). Atâ b.

Ebü Rebâh, Hasan-ı Basrî, Hişâm b. Urve, İbn Sîrîn, İkrime el-Berberî, Katâde b. Diâme, Mücâhid b. Cebr, Nâfi', Saîd b. Cübeyr ve Sâlim b. Abdullah b. Ömer gibi birçok kişiden hadis dinledi. İbnü'l-Medîni'ye göre 800, İbn Uleyye'ye göre ise 2000 civarında hadis rivayet etti. Kendisinden de Hammâd b. Seleme, Hammâd b. Zeyd, İbn Sîrîn, Mâlik b. Enes, Ma'mer b. Râşid, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Şu'be b. Haccâc ve Zührî gibi âlimler rivayette bulundular. İmam Mâlik, kendilerinden hadis dinlediği âlimlerin en üstünü olarak tavsif ettiği Eyyûb dışında hiçbir Iraklı'dan nakilde bulunmamıştır. Eyyûb es-Sahtiyânî, İbn Sîrîn, Yahyâ b. Maîn, Dârekutnî ve Nesâî tarafından birinci derece ta'dîl lafızları arasında yer alan sebt ve sika sıfatlarıyla nitelendirilmiştir. İbn Sa'd ise onu ardarda sıraladığı sika, sebt, câmi', hüccet ve adl vasıflarıyla övmüştür. Aralarında hocaları ve talebelerinin de bulunduğu bazı hadis münekkitlerince Abdullah b. Avn, Âsım el-Ahvel, Zührî gibi şöhet sahibi akranlarıyla kıyaslanarak üstünlüğü vurgulanmıştır. Eyyûb'u Basra'nın hadis hâfızları arasında sayan İbn Uyeyne ise bizzat gördüğü altmış sekiz tâbiî içinde onun gibisine rastlamadığını ifade etmektedir. İbn Avn da Eyyûb'un üstünlüğünü kabul ederek onun rivayetini kendisinininkine tercih etmiştir. Şu'be Eyyûb'u "fakihlerin efendisi", İbn Mehdî "Basra ehlinin hücceti" olarak nitелеmektedir. Ebû Dâvûd, İbn Hanbel'in Eyyûb'u Mâlik'ten üstün tuttuğunu bildirmektedir. *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin hepsi ondan rivayette bulunmuştur.

Eyyûb, hadis ve fıkıh alanında bu kadar övgüye mazhar olmasına rağmen hataya düşme korkusuyla hadisten delilini bilmediği hususlarda ictihadda bulunmamıştır. Eyyûb, Ramazan 131'de (Mayıs 749) bir cuma günü Basra'da vebadan öldü.

İtikadî mezheplerin teşekkülü devresinde yaşayan Eyyûb es-Sahtiyânî akîde açısından Ehl-i sünnet'in safında yer almıştır. Öyle ki Ehl-i sünnet'ten birinin ölüm haberini duyunca bir organını kaybetmiş gibi üzüldüğünü söyledirdi. Kendi ifadesiyle, "İslâm'a karşı kılıç çekmede Hâricîler'e benzedikleri için" bid'atçılara da Hâricî sıfatını vermişti. Ayrıca bid'atçıların ictihadları arttıkça Allah'a uzaklıklarının da artacağını belirtmiştir. Allah'ın semanın fevkinde olmadığını ileri süren Mu'tezile mensuplarını eleştirerek aslında bu iddialarıyla O'nun varlığını inkâr etme durumuna düştüklerini ileri sürmüştür.

Eyyûb es-Sahtiyânî âbid, zâhid, faziilet sahibi, sünnete bağlı, bid'atçılara karşı mücadele eden bir âlimdi. Zâhidliğin gizlisinin makbul olduğunu, zühdün diğer insanlar üzerinde tahakküm vasıtası yapılmaması gerektiğini söylerdi. Sabahlara kadar ibadet ettiği halde bunu kimseye belli etmemeye çalışırdı. Zühd ve takvâyı üstünlük sırasına göre Allah'a ibadetle tevhidde zühd, haramlarda ve helâllerde zühd olmak üzere üç dereceye ayırırdı. Riya olur korkusuyla evinin döşenmesinde ve giyim kuşamında aşırı sadeliğe gitmezdi. Kırk defa hac yaptığı ve bu yolculukları sırasında bazı kerâmetleri görüldüğü rivayet edilir. Emevîler'in buhranlı döneminde yaşayan Eyyûb es-Sahtiyânî siyasetten uzak bir hayat sürmüş, hatta arkadaşı Yezîd (III) halife olunca onunla ilişkisi kesmişti.

Sahtiyânî'nin rivayet ettiği hadisler Cehdamî tarafından *Müsnedü (Tenkîhu) hadîsi Eyyûb es-Sahtiyânî* adıyla bir araya getirilmiştir (yazmaları için bk. Sezgin, I, 88, 476). Kâtib Çelebi (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1246) ve Bağdatlı İsmâil Paşa (*Hediyetü'l-ârifin*, I, 228-229) ona *Ferâ'izu Eyyûb el-Basrî* adlı bir kitap nisbet etmişlerse de diğer kaynaklarda bu konuda bir eseri olduğuna dair bilgiye rastlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 246-251; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 48; Ali b. Medîni, *el-İlel* (Kal'atî), s. 79, 80, 85, 86, 89; Halîfe b. Hayyât, *et-Tabakât* (Zekkâr), I, 522; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, I, 409-410; a.mlf., *et-Târîhu's-sagîr*, II, 24, 25, 26, 28; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh*, Medine 1410/1990, II, 231-241; Osman b. Saîd ed-Dârimî, *Târîh* (nşr. Ahmed Muhammed Nurseyfi), Dimaşk, ts. (Dârü'l-Mev'mûn li't-türâs), s. 54-55; Ebû Zûr'a ed-Dimaşkî, *Târîh* (nşr. Şükrullah Ni'metullah el-Kücânî), Dimaşk 1980, I, 472-473; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 255-256; İbn Hibbân, *Meşâhîr*, s. 150; a.mlf., *eş-Şikâat*, VI, 53; İbn Mencûye, *Ricâlu Şahîhi Müslim*, I, 62-63; Ebû Nuaym, *Hilye*, III, 3-14; Bâcî, *et-Ta'dil ve't-tecrîh li-men harrace lehü'l-Buhârî fi'l-Câmi'i's-sahtîh* (nşr. Ebû Lûbâbe Hüseyin), Riyad 1406/1986, I, 385-387; Şirâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, s. 89; İbnü'l-Kayserânî, *el-Cem' beyne ricâli's-Sahtîhayn*, Beyrut 1405, I, 34; Sem'ânî, *el-Ensân*, VII, 53; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), VII, 288-290; a.mlf., *Şifâtü's-sa'fue*, III, 291-296; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, II, 108; Nevvî, *Tehtiz*, I/1, s. 131-132; Mizzî, *Tehtizü'l-Kemâl*, III, 457-464; İbn Kudâme el-Makdisî, *'Ulemâ'ü'l-hadîs*, I, 208-210; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, VI, 15-26; a.mlf., *Tezkiretül-huffâz*, I, 130-132; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 121-140*, s. 379-383; İbn Hacer, *Tehtizü'l-Tehtiz*, I, 397-399; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Ömer), s. 52; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 86-87; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1246; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 228-229; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliya*, I, 364; Sezgin, GAS, I, 87-88, 476.

AHMET AKGÜNDÜZ